

VU Research Portal

De fortificatie van Nederland

van Steden, R.

published in

Crimelink

2007

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van Steden, R. (2007). De fortificatie van Nederland. *Crimelink*, 1(0), 4-8.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

crimelink

september 2007

over misdaad & veiligheid

4 Surinaamse winti en criminaliteit

6 De fortificatie van Nederland

8 Roodkapje en de Grote Boze Wolf

11 Column
Paul Ponsaers

Cockpit

Voilà, U houdt het demo-nummer van Crimelink in uw handen. Een nieuw tijdschrift over criminaliteit en veiligheid. In de eerste plaats bedoeld voor iedereen die in de veiligheid of handhaving werkzaam is. En verder onder andere voor het groeiende legioen studenten in

de criminologie, forensische wetenschappen en integrale veiligheid. Bij elkaar een zeer omvangrijke groep inmiddels. Van wie de meesten op een bepaald terrein diepgaande kennis en ervaring hebben of krijgen. Op vele van die deelgebieden zijn er vakbladen die de professionals informeren over relevante ontwikkelingen. Dat is dus wat Crimelink juist *niet* gaat doen. Crimelink zoekt het in de verbreding, in de verbindingen tussen al die deelgebieden. Vanuit een meer holistische visie wil Crimelink het podium zijn, waarop het complex 'misdaad & veiligheid' van alle kanten wordt belicht. Het heeft zeker de deskundigheid van een vakblad, daar staan de medewerkers borg voor. Maar het wil zich laten lezen als een publieksblad en daar zorgen vakbekwame journalisten voor. Crimelink gaat op een serieuze, maar ook vrolijke manier berichten over de wereld van misdaad en veiligheid. Onze ambitie is dat U zo meer 'idee' hierover krijgt. Daarnaast is die wereld van de 'misdaad' ook boeiend, omdat die de andere kant is van ons burgerlijk bestaan! Wie wil nu *niet* weten hoe het er in de onderwereld aan toegaat? Met Crimelink komt u er achter.

Archie Barneveld
hoofdredacteur

EEN WETSVORSTEL

Meer recht op zelfverdediging

Twee jaar geleden gaf toenmalig minister van justitie Donner het advies bij een aantasting van lijf en leden maar hard boe te roepen om de aanvaller te verjagen. Dat is geen adequate zelfverdediging waar iedereen recht op heeft. In onze samenleving bestaat de behoefte om zichzelf te kunnen en mogen verdedigen wanneer men het slachtoffer wordt of dreigt te worden van een ernstig strafbaar feit. Daarbij kan in het bijzonder worden gedacht aan een overval op een winkel of een woninginbraak. Let wel, dit is geen pleidooi voor eigenrichting (het recht in eigen hand nemen), maar wel een voorstel tot wijziging van wet zodat mensen in Nederland zich meer dan thans het geval is, mogen beschermen.

Onder de huidige wetgeving is een geslaagd beroep op zelfverdediging (noodweer) zeker mogelijk. De vraag die zich dan voordoet is of de zelfverdediging in zo'n situatie gerechtvaardigd was. Voordat iemand die zich zelf verdedigt vrijuit gaat, moet worden beoordeeld of er sprake is van een noodweersituatie als bedoeld in artikel 41 van het Wetboek van Strafrecht. In de praktijk van de strafrechtspleging is het echter niet altijd gemakkelijk om de aanwezigheid van een noodweersituatie aanwezig te achten. Zeker niet nu er vaak geen getuigen zijn van de overval of inbraak, anders dan het slachtoffer en de overvaller/inbreker. Deze zullen veelal een tegenovergesteld verhaal vertellen. Het is om die reden noodzakelijk dat art. 41 Sr. wordt uitgebreid waardoor daarmee het recht op zelfverdediging op tweeërlei wijze wordt verbreed:

1. ook recht op zelfverdediging als er sprake is van een *onmiddellijke dreiging* van een aantasting van de persoon of tot die persoon behorende goederen.
2. *omkering van de bewijslast* in geval van huisvrede- of lokaal(winkel)vredebreuk (art. 138 Sr), wanneer de bewoner/winkelier zich in zijn/haar persoonlijke ruimte bevindt.

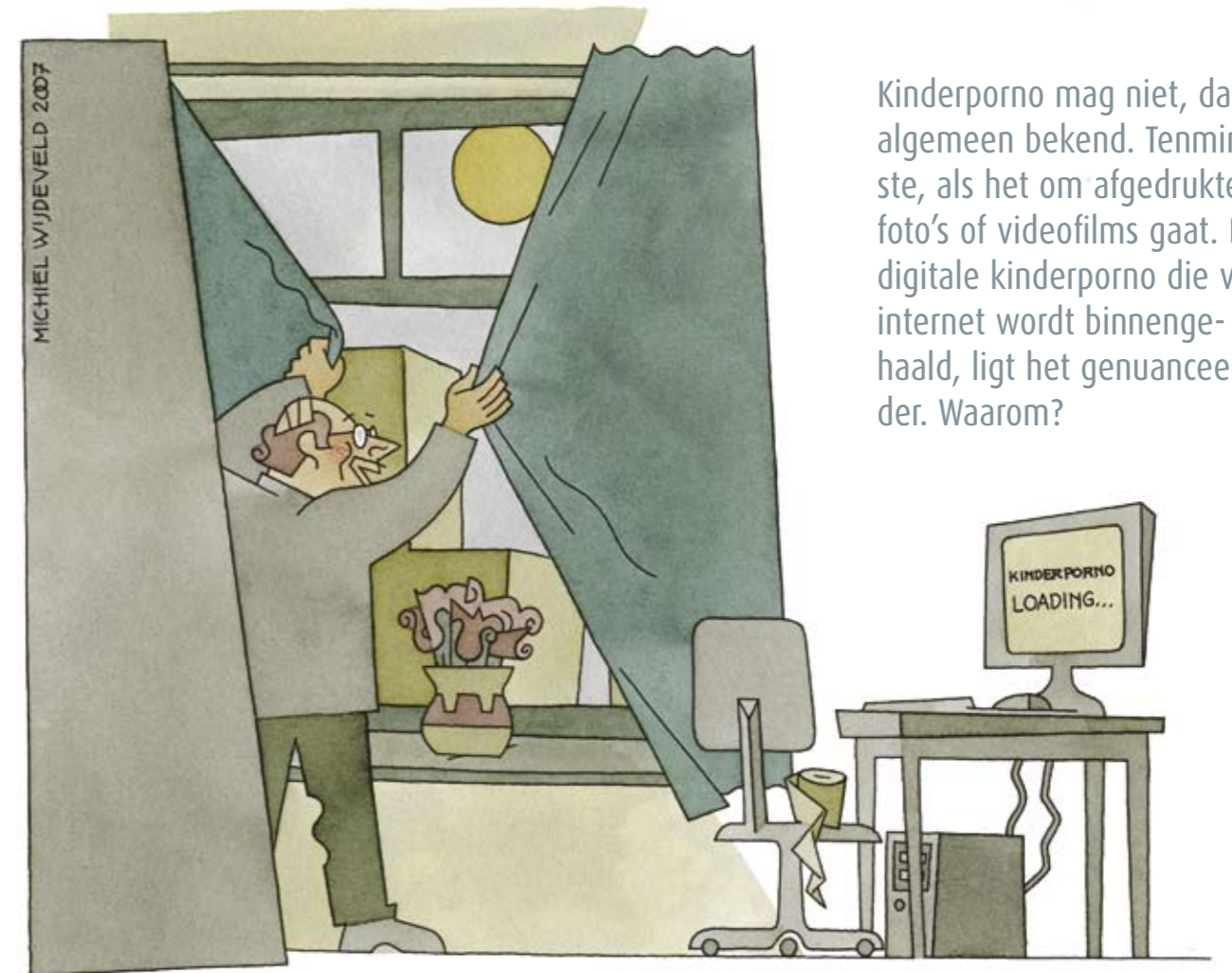
De eerste uitbreiding heeft betrekking

op het naar voren halen van het veronderstelde moment waarop zelfverdediging (noodweer) gerechtvaardigd is. Naar huidig recht moet er sprake zijn van een feitelijke aantasting, dan wel een gedraging die een onmiddellijk gevaar daartoe oplevert. Een voorbeeld: iemand maakt met een mes een stekende beweging of staat duidelijk op het punt om dat te doen. Dan kan een beroep op noodweer slagen. In de voorgestelde situatie echter, is het enkele dreigend laten zien van een mes al voldoende voor een gerechtvaardigd noodweer. In de jurisprudentie is overigens al enige tijd een ontwikkeling te zien waarin ruimte wordt geboden voor zelfverdediging, terwijl er alleen nog maar sprake is van dreiging.

De tweede uitbreiding betreft het recht op zelfbescherming in een woning of winkel. Indien men daar bijvoorbeeld wordt overvallen, wordt de zelfverdediging geacht gerechtvaardigd te zijn, tenzij het tegendeel blijkt. Van het tegendeel zou sprake kunnen zijn als een overvaller zich al aan het verwijderen is en er alsnog geweld wordt gebruikt door het slachtoffer. Maar het is in dat geval aan de Officier van Justitie om dat tegendeel te bewijzen. Het slachtoffer hoeft dan niet aan te tonen dat hij gerechtvaardigd heeft gehandeld.

Door deze voorgestelde wetswijziging wordt duidelijker waar het verbod van eigenrichting ophoudt en de mogelijkheid ontstaat om jezelf te verdedigen tegen aanvallers. Als de overheid en zijn organen niet tot bescherming in staat zijn, is er plaats voor eigenrichting. Een overheid kan immers niet verlangen dat men zich maar alles laat welgevalen. Maar uiteraard mag ook na de wetswijziging de geoorloofde zelfverdediging niet verder gaan dan noodzakelijk is. Goeder trouw loont en dat is het uitgangspunt. Niet een burger en een winkelier aan zijn lot overlaten.

Fred Teeven
lid van de Tweede Kamer voor de VVD

"WAT 'N PRACHTIGE DAG!"

KINDERPORNO OP INTERNET

Kijken mag, hebben niet

TEKST Roos van den Munckhof
ILLUSTRATIE Michiel Wijdeveld

De strafwet is duidelijk. Die luidt: degene die een afbeelding van kinderporno vervaardigt, verspreidt of in bezit heeft, kan gestraft worden met vier jaar gevangenisstraf. Foto's of video's zijn dus verboden. Maar het internet biedt weer andere mogelijkheden. Van internet kunnen films en foto's gedownload worden, en dat is iets anders. Gelet op de tekst van de wet is het *niet* strafbaar om kinderporno te downloaden en te

bekijken. Maar de consument van kinderporno kan wel gestraft worden voor het *bezit* ervan. Dat vraagt om uitleg. De Hoge Raad heeft gesteld dat er aan een aantal voorwaarden voldaan moet zijn, wil er sprake zijn van strafbaar bezit van een digitaal bestand met kinderporno. In de eerste plaats moet het bestand zijn vastgelegd, bijvoorbeeld doordat het is opgeslagen op de harde schijf. Daarnaast moet de downloader met opzet in het bezit van het bestand zijn. Met andere woorden, hij moet zich er bewust van zijn dat het bestand is vastgelegd, althans, hij moet het tenminste kunnen vermoeden.

Volgens advocaat-generaal Knigge moet er ook nog sprake zijn van 'beschikkings-

mag niet, dat is algemeen bekend. Tenminste, als het om afgedrukte foto's of videofilms gaat. Bij digitale kinderporno die via internet wordt binnengehaald, ligt het genuanceerder. Waarom?

macht'. Dit betekent dat de computergebruiker het kinderpornografische materiaal tot zijn beschikking moet hebben. Als er een professional aan te pas moet komen om het bestand terug te vinden op de computer, heeft de computergebruiker er geen beschikkingsmacht over. De Hoge Raad heeft deze derde voorwaarde inmiddels impliciet overgenomen.

Restsporen

De rechter heeft al meerdere keren geoordeeld dat een verdachte de kinderporno die op zijn computer stond, niet opzettelijk in zijn bezit had. Dat was vorig jaar het geval in de strafzaak tegen een man die tegen betaling afbeeldingen

lees verder in *crimelink* nr. 1

Na een kruidenbad door de douane

TEKST Wim van de Pol

De rituelen van winti, de creools-Surinaamse natuureligie, zijn er om de geesten gunstig te stemmen. Winti is een kracht ten goede, in principe, maar het wordt ook gebruikt door bolletjesslikkers om ongemerkt door de douane te komen. En ook bij ernstiger criminaliteit is het een middel om succes af te dwingen. Cindy Norton, studente aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, deed er onderzoek naar.

Ik sprak een Surinaamse jongen die zwaargewond was geraakt bij een steekpartij. Het was een straatjongen van 23 die veel in de problemen kwam en drugs dealde. Hij was bijna dood geweest en had acht maanden op de intensive care gelegen. Ik vroeg hem waarom hij geen aangifte had gedaan. "Dat heeft geen zin", zei hij. De jongen die hem had gestoken gebruikte winti en zou daarom onschendbaar zijn. Alles wat hij tegen die jongen zou doen zou zich door invloed van winti tegen hem kunnen keren. Daar was ik van onder de indruk. Zoiets als winti heeft dus direct invloed op aangiftgedrag. Wat voor andere relaties zijn er dan nog tussen winti en criminaliteit, vroeg ik me af. Ik ging zoeken maar er was niet of nauwelijks literatuur te vinden over criminaliteit en winti. Voor Surinamers is winti niet iets vreemds zoals voor Nederlanders maar juist iets alledaags. Iedere Surinamer weet wel iets uit zijn opvoeding dat met winti van doen heeft. Zoiets als Kerstmis hier: niet iedereen gaat er heel diep op in maar de meeste mensen doen er wel iets aan. Surinamers hebben ook allerlei kleine winti-tradities zoals het wassen van een baby in blauw water tegen het boze oog. Dat is om het nog kwetsbare zieltje te beschermen. Maar niet iedere Surinamer kent de ins en outs van winti. Ik dacht eerst: ach het zijn bijgeloofverhalen maar ik wist niet dat dat geloof zo diep en echt was. Terwijl ik zelfs Surinaamse ben.

Ik heb interviews gedaan in Nederland en Suriname. Met bolletjesslikkers en mensen die geweldsdelicten hadden gepleegd. Verder met allerlei mensen in het juridisch systeem en ook met winti-medicijnmannen. Ik ontdekte al snel dat winti een belangrijke rol speelt bij criminaliteit door Surinamers.

Nederlanders die naar Suriname gaan om met bolletjes coke naar Nederland terug te reizen krijgen vaak een heel pakket aangeboden. Ze krijgen een ticket en kunnen dan drie weken vakantie houden in Suriname en doen wat ze willen. De laatste week melden ze zich bij de organisatie en die brengt hen in contact met een medicijnman (bonuman). Die

laatste week moeten ze rustig aan doen. De laatste nacht slapen ze vaak bij de bonuman en vandaar gaat het rechtsreeks naar Zanderij. De bolletjesslikker krijgt van de bonuman bepaalde instructies om rein te worden. Hij mag bijvoorbeeld de laatste week geen seks meer hebben of bepaalde dingen niet eten. Verder maakt de bonu-

man voor jou speciaal een oplossing op maat. In ieder geval zit er een bad met speciale kruiden bij, een soort rituele wassing. Verder kan de bonuman bepalen dat je een bepaald sieraad (een boei) of een amulet (tapu) moet dragen. Hij geeft soms ook drankjes die je onderweg moet innemen. Of bepaalde dingen die je onder je tong moet dragen als je door de douane loopt.

Belangrijke dingen kan je apart laten prepareren zoals bijvoorbeeld een tas waar je cocaïne in opbergt. Hij adviseert ook bepaalde codes. Bijvoorbeeld: als je langs de douane loopt moet je driemaal met een doek over je gezicht wrijven. Of je mag een douanier hoe dan ook niet aankijken, of je mag niet omkijken. Een

bolletjesslikker krijgt soms zoveel regels opgelegd dat het bijna onmogelijk is ze precies uit te voeren. Wanneer het dan misgaat kan de bonuman zeggen dat ze zich niet aan de regels hebben gehouden. De criminele organisatie lijkt winti te gebruiken om mensen rustig te krijgen. Ze worden er kalmer van omdat ze erin geloven. Er doen ook de meest waanzinnige verhalen de ronde. Bijvoorbeeld dat de politie iemand niet zag of dat de smokkelaar bij een drugscontrole niet is gepakt omdat hij winti had gebruikt. En als het mislukt maken ze zichzelf verwijten. Ik heb me niet aan de regels gehouden, ik was niet rein genoeg, ik heb seks gehad enzovoort. Zo houdt het zichzelf in stand.

Winti is een heel actief geloof. Als je er eenmaal mee bezig bent moet je er constant wat mee doen. Er zijn gedragsvoorschriften en bepaalde dingen die een gelovige constant moet herhalen zodat de magie blijft. Die jongens zeggen: je moet het onderhouden. Ze moeten het verzorgen om het niet kwijt te raken. Ook bij geweld wordt winti gebruikt. Criminelen zetten winti in voor een gevecht om niet geraakt te worden door een kogel. Of als ze gaan ontsnappen uit de gevangenis bijvoorbeeld. Familie van verdachten die voor de rechter staan proberen de rechtbank te beïnvloeden met winti. Of ze proberen de getuigen te sturen. Officieren van justitie en rechters in Suriname herkennen het. Mensen nemen geprepareerde mandjes mee naar de rechtbank. Sommige verdachten hebben een hele sterke geur bij zich van een kruidenbad. Voor rechters levert dat soms stress op. Sommige politiemensen en rechters beschermen zich tegen winti-invloeden van verdachten. Dat doen sommigen ook weer met wintirituelen, maar een rechter gaat niet zo makkelijk naar een bonuman. Een rechter zei tegen me: ik heb zo mijn eigen rituelen. Om zich te sterken ging hij ook veel bidden, gewoon op de christelijke manier. Sommige douanemensen zeggen dat ze wel eens een tas hebben opengemaakt en zich daarna niet lekker voelden. Of je nu gelooft in winti of niet, die dingen komen voor.

Winti op zich is niet strafbaar in Suriname. Justitie vervolgt soms een bonuman die bolletjesslikkers heeft geprepareerd omdat hij kennis heeft over een delict. In de ogen van justitie maakt die man dan deel uit van de criminele organisatie. Ik denk dat bonumannen hun graantje wel meepikken maar dat ze ze niet echt als onderdeel van die drugsorganisaties moet zien. Het zijn kleine zelfstandigen die zich verhuren.

Er zijn veel mensen in Nederland en Suriname die zichzelf bonuman noemen. Het publiek weet wel dat het bijna allemaal bedriegers zijn maar personen geloven vaak dat hún medicijnman wél echt goed is. Je ziet vaak dat de medicijnman door

lees verder in *crimelink* nr.1

De fortificatie van Nederland

Particuliere beveiligers, camera's en detectiepoortjes raken steeds meer ingeburgerd. Het denken richt zich steeds meer op toezicht, disciplineren en repressie. Nederland in de greep van een ijzeren 'veiligheidslogica'. De stand van zaken.

TEKST Ronald van Steden

FOTOGRAFIE Ad Nuis

Na het bekende oudste beroep ter wereld komt beveiliging op een goede tweede plaats. Sinds mensenheugenis zijn we in de weer met bewakers, forten, wallen en grachten om ongewenste sujetten buiten de deur te houden. Verscheidende Nederlandse gemeenten beschikken over een fiere stadsmuur – of op zijn minst de overblijfselen hiervan – en in musea hangen prachtige portretten van schuttersgilden. Meest beroemd is natuurlijk Rembrandts Compagnie van Frans Banning Cocq en Willem van Ruytenburch (1642), beter bekend als De Nachtwacht. Schutterijen stammen van oorsprong uit de Middeleeuwen, toen alle weerbare mannen verplicht waren de overheid bij onrust en oproer te steunen. De geschiedenis leert ons dus dat veiligheidshandhaving niet noodzakelijkerwijs exclusieve inneming van het openbaar bestuur behoeft. Gespecialiseerde politieorganisaties bestaan slechts sinds een kleine tweehonderd jaar. Bewakers en beveiligers zijn daarentegen van alle tijden. Toch hebben zich wel degelijk grote veranderingen voorgedaan. In de eerste plaats is het beveiligingsvak sterk met marktwerking verstrengeld geraakt. Ondernemers bieden hun diensten met een

Groeten uit Osdorp

commercieel doeleinde aan. Iedereen met een beetje beurs kan tegenwoordig gebruik maken van allerhande bedrijven die over 'uw en onze eigendommen waken'. Veiligheid wordt, anders gezegd, te koop aangeboden. In de tweede plaats heeft zich een omslag voorgedaan in typen ruimten die verhoogde bescherming genieten. Was vroeger de stad als geheel een ommuur-

de veiligheidshaven, nu versplinteren steden zelf in security bubbles. Winkelcentra, kantoorgebouwen, luchthavens en bedrijventerreinen veranderen in 'veiligheidszones', bemand door tal van particuliere beveiligers. Duurdere woonwijken maken middels defensieve architectuur duidelijk dat buitenstaanders niet welkom zijn; en de politie spreekt over virtuele toegangspoorten

rond steden die 'het kwaad' uit de massa moeten filteren. Stedelijke landschappen worden langzaam maar zeker 'gefortificeerd'.

Individualisering

De opkomst van grootstedelijke gebieden is nauw verwant met wat doorgaans met 'individualiseringsprocessen' wordt aangeduid. In een stad kunnen mensen

hun gedroomde levensproject verwezenlijken door vrijwel ongehinderd uiting te geven aan een breed scala van lifestyles. Steden zijn heterogene biotopen waar onverwachte contacten worden gesmeed, nieuwe trends ontstaan en ideeën tot wasdom komen. Het zijn 'werelden van vreemdelingen' zoals stadssociologe Lyn Lofland het uitdrukt. Deze anonimiteit is in eerste aanleg

positief. Zelfontplooiing, inspiratie en experiment gedijen bij een zekere mate van vrijheid en onvoorspelbaarheid. Een te 'dorps' karakter remt het tolerante en levenslustige klimaat dat nodig is voor culturele, economische en politieke creativiteit.

Niettemin kunnen mensen zich verloren voelen in steden en zoeken daarom naar beschutting, proberen een aangename ambiance te scheppen in bijvoorbeeld dansgelegenheden, bruine kroegen, buurthuizen en gezellige hofjes. Deze zogenaamde 'parochiale sferen' zijn plekken waar interpersoonlijke ontmoetingen centraal staan. Zij vormen als het ware de 'sociale smeerolie' van de stad. De laatste jaren staan dergelijke sferen in toenemende mate onder druk. Critici wijzen op de terugtrek van mensen achter hun eigen voordeur. Door onze pc met internetaansluiting, onze spelcomputers en ander multimediaal entertainment hoeven we de straat niet meer op. De woonkamer bevat van zichzelf al genoeg digitaal avontuur. Tegelijk koloniseren winkelbedrijven, (mega-) bioscopen, discotheken en evenementencomplexen grote delen van de publieke ruimte. Stadscentra alsook periferieën van steden worden omgetoverd tot lappendekens van opwindende en extatische ruimten waarin winstgoederk de boventoon voert. Een gelikte experience economy verandert urbane zones in twinkelende locaties vol roes en vermaak.

Paradoxaal genoeg veronderstelt vooral de laatste tendens een precair evenwicht tussen de mogelijkheid van carnavaleske uitpattingen en gereguleerd consumptengedrag. In de woorden van de Britse hoogleraar Keith Hayward geven mensen zich over aan 'gecontroleerd hedonisme' en 'risicoloze risico's' teneinde hun vrijheid optimaal te kunnen vieren. Zo ontstaan specifieke plekken die zowel technologisch als architectonisch op moderne forten gaan lijken. Verbodsbepalingen en huisregels zijn aangescherpt: geen alcohol op het uitgaansplein, niet rondhangen in het winkelcentrum, geen drugs tijdens het popfestival. Beveiligers, ondersteund door camera's, detectiepoortjes en politiemensen, zijn opval-

lees verder in crimelink nr.1

Roodkapje en de Grote Boze Wolf

Criminaliteit is er in alle soorten en maten. Sommige vinden wij erger dan andere. Van oudsher haken de media daar op in. Door de eenzijdige overdrijving resulteert dat in een sterk vertekend beeld van criminaliteit. De werkelijkheid kent geen 'roodkapjes' en 'grote boze wolven'.

TEKST **Gabry Vanderveen**

ILLUSTRATIE **Pieter Van Eenoge**

In Leiden deed in 2003 een moderne sage of broodjeapverhaal de ronde. Leden van de 'Smiley-bende' zouden studentes van de fiets trekken of ze op straat tegenhouden, waarna ze voor de keus werden gesteld: verkracht worden of een smiley krijgen. De studentes kiezen voor de smiley en dit is niet, zoals sommigen denken, een XTC-pil, maar het insnijden van de mondhoeken, waarna de studente in de maag wordt gestompt en de daardoor naar buiten gerperste lucht de ingekerfde mondhoeken nog verder openscheuren. De redactie van Mare, het weekblad van de Universiteit Leiden, hoort van dit verhaal en neemt contact op met de politie. Die weet van niks. In een interview in Mare vertelt Peter Burger, die expert is op het gebied van moderne sagen en broodjeapverhalen, dat het verhaal over de Smiley-bende al in de jaren vijftig in Groot-Brittannië speelde en eind jaren negentig via Frankrijk en Vlaanderen uiteindelijk in Nederland is opgedoken. Hij zegt in het interview: "Niet dat ik de paniek onder studentes bagatelliseer. De angst dat je 's nachts lastiggevallen kan worden, is niet ongegrond."

Urban legends

Een belangrijke bron van verhalen over criminaliteit zijn geruchten, *urban legends*, moderne sagen of broodjeapverhalen. Deze zijn ook nu nog deel van de (stedelijke) folklore en hebben vaak griezelige, gruwelijke elementen, zoals het verhaal over de Smiley-bende. Moderne sagen of broodjeapverhalen appelleren aan algemene en universele

angsten en wanneer criminaliteit in brede zin het onderwerp is, behelzen ze vaak waarschuwingen en suggesties hoe zichzelf te beschermen. Van oudsher komt misdaad veel voor in liederen en verhalen, en later ook in kranten, films en televisieprogramma's. Films, of het nu maffiafilms, rechtbankdrama's of detectives zijn, of ze zich afspelen bij de politie of de gevangenis, geven een (al dan niet impliciete) verklaring voor criminaliteit en suggereren waarom iemand slachtoffer is geworden. Op de televisie kunnen nieuws, actualiteitenrubrieken en entertainment soms nauwelijks nog van elkaar onderscheiden worden en vallen vaak onder de gemeenschappelijke noemer van *infotainment*. Een goed voorbeeld is het programma 'Opsporing Verzocht', een samenwerkingsverband tussen de AVRO, de politie en het Openbaar Ministerie, waarin kijkers en luisteraars opgeroepen worden te helpen en informatie die van belang kan zijn door te geven via een speciaal telefoonnummer. Kortom, er is een grote fascinatie voor misdaad, wat overigens vaak samen gaat met censuurmaatregelen en algemeen publiek protest tegen films, televisieuitzendingen, foto's, (strip)boeken en video-clips die beelden en beschrijvingen van geweld, criminaliteit en horror bevatten. De fascinatie is misschien niet toegenomen, maar het aanbod van verhalen over criminaliteit is dat zeker wél. Een belangrijke overeenkomst tussen alle verhalen, vroeger en nu, is dat ze eenzijdig zijn en ideeën bestendigen over welke soorten misdaad veel voorkomen, wie gevaarlijk en crimineel is en wie juist niet, maar ook waar en wanneer bang te zijn, en wat te doen om te voorkomen dat je slachtoffer wordt. Met andere woorden, de verhalen benadruk-

ken zogenaamde *street smarts*: het belang van alertheid op gevaar, opdat je kunt 'overleven' in de stad. Ze geven mensen informatie over wat 'normaal' is en wat niet, wat geoorloofd of passend gedrag is en wat niet.

Aan de ene kant zijn deze verhalen het resultaat van gedeelde ideeën en veronderstellingen, maar aan de andere kant bekrachtigen zij deze ideeën over passend gedrag ook weer. Hoewel het achterliggende motief van voorlichtingsmateriaal van bijvoorbeeld de politie anders is dan het motief van een filmregisseur, benadrukt ook dit voorlichtingsmateriaal op verschillende manieren het belang van *street smarts*. In 2002 bijvoorbeeld waarschuwde de Politie Utrecht met behulp van flyers weer voor de Utrechtse serieverkrachter, die sinds 1995 gezocht werd voor een reeks verkrachtingen en pogingen daartoe in Utrecht-Oost, waaronder het universiteitsterrein De Uithof. In de flyer adviseert de politie vrouwen niet alleen te fietsen en in ieder geval een route te kiezen via goed verlichte doorgaande wegen en de mobiele telefoon bij de hand te houden. *Street smarts* komen dus niet alleen duidelijk naar voren in bijvoorbeeld broodjeapverhalen. Divers voorlichtingsmateriaal bevat eveneens tal van boodschappen die zeggen: pas op, wees alert, wees op je hoede, wees niet goedge- lovig, trap er niet in.

Vervormd beeld

De aandacht van de verslaggeving voor geweldscriminaliteit lijkt niet samen te hangen met de officiële statistieken of criminaliteitscijfers. In een groot internationaal overzicht van studies op dit gebied laat Marsh* zien dat de verhouding geweldscriminaliteit tot vermogenscriminaliteit in krantenberichten ongeveer acht tot twee was, terwijl de officiële statistieken een verhouding van vermogenscriminaliteit tot geweldscriminaliteit van negen tot een kenden. Het vervormde beeld van criminaliteit zoals dat in krantenberichtgeving naar voren komt, legt de nadruk op geweldscriminaliteit als moord, doodslag, verkrachting en beroving, en veel minder op criminaliteit waar bijvoorbeeld een

lees verder in crimelink nr.1

Supranationale criminologie aan de VU

De sectie criminologie van de Vrije Universiteit heeft er sinds kort een interessant aandachtsgebied bij: de criminologie van flagrante schendingen van mensenrechten. Universitair Hoofd-docent Alette Smeulders, initiatiefneemster en nu fulltime bij dit onderwerp betrokken: 'Het gaat hier om oorlogsmisdaden, foltering en genocide. Zaken die zijn gecodificeerd in internationale verdragen en die worden berecht door het Internationaal Strafhof en speciaal daartoe in het leven geroepen tribunalen. Vele wetenschappelijke disciplines houden zich hier al mee bezig. Allemaal op hun eigen manier, vanuit hun eigen perspectief en zonder verband met elkaar. Supranationale criminologie streeft nu naar een geïntegreerde, interdisciplinaire benadering. Criminologie is bij uitstek een interdisciplinaire wetenschap, de bestudering van criminaliteit vanuit allerlei disciplines.'

Waarom nu pas die belangstelling vanuit de criminologische hoek?

'Grofweg gesteld kun je zeggen dat de definitie van criminaliteit iets is van 'dat wat niet mag van de staat', of 'wat afwijkend is van wat in de samenleving gangbaar is'. Maar het probleem hier is dat bij dit soort misdadaad de hele samenleving crimineel wordt. De daders vertonen hier eigenlijk geen afwijkend gedrag, maar juist *gehoorzaam* gedrag. Zij zijn tot het extreme aangepast aan een kwaadaardig systeem. Je zet dus de criminologie op z'n kop, want je bestudeert niet degene die afwijkt, maar degene die meegaat met het systeem. En dus ook het systeem zelf. Dat is moeilijk te vatten en daarom hebben criminologen zich er tot dusver misschien niet zo mee beziggehouden.'

Wat zijn nu jullie speerpunten?

'Wij hebben een website opgezet en die creëert een eigen dynamiek - er komen steeds meer internationale onderzoekers bij. Binnenkort is er een internationale bijeenkomst en gaan wij proberen om een onderzoeksprogramma op te zetten. Ook willen wij ons met dit onderwerp profileren op grote Europese en internationale criminologencongressen. Wij hebben ook al een newsletter uitgegeven, om zo van elkaars onderzoek op de hoogte te blijven. Daarnaast zijn wij bezig een interdisciplinaire master op te

richten op dit gebied. Die moet, als het aan mij ligt, vanaf 2008 beginnen. Maar daarop vooruitlopend starten dit jaar al een aantal vakken.'

Waar kunnen afgestudeerden dan aan de slag?

'Denk aan de internationale tribunalen, het Internationaal Strafhof, ministeries, internationale organisaties, NGO's die met mensenrechten bezig zijn. Maar het is ook een hele mooie kennisverbreding voor juristen die in de sfeer van het internationaal recht terecht willen komen''.

Heeft dit Nederlandse initiatief iets te maken met het feit dat het Joegoslavië Tribunaal, het Internationaal Strafhof en het Internationaal Gerechtshof hier gevestigd zijn?

'Het komt toch vooral door het grote belang van dit onderzoek en de persoonlijke interesses van een paar mensen die nu bij de VU zitten. Dan ga je natuurlijk wel gebruikmaken van die instituties. Dat is ook ideaal, want daar vinden die processen ook plaats. Mensen uit het buitenland komen er naar toe, die willen dat ook meemaken. Je kunt er met studenten heen. Je leert de mensen van die hoven kennen, ook het wetenschappelijk personeel. Ja, misschien moest het ook wel zo zijn.' AB

Zie ook www.supranationalcriminology.org

Forensisch onderzoek

Forensisch onderzoek is volop in beweging. Nieuwe technologische ontwikkelingen maken steeds slimmere opsporingsmethoden mogelijk, en er worden navenant hogere eisen gesteld aan de forensisch onderzoeker bij de politie of het Nederlands Forensisch Instituut, maar ook bij verzekeringsmaatschappijen, keuringsdiensten of chemische en medische laboratoria. Nieuwe opleidingen en zelfs een kennisinstituut zijn in de maak. De Hogeschool van Amsterdam is gestart met de opleiding Forensisch Onderzoek. De Politieacademie, de Universiteit van Amsterdam, de Hogeschool van Amsterdam en het Nederlands Forensisch Instituut ondertekenden op 16 februari j.l. een

convenant om in de toekomst nauw te gaan samenwerken. De Politieacademie verzorgt onderwijs voor recherchekundige masters waarin aandacht wordt besteed aan forensisch en digitaal onderzoek. De Raad van Hoofddcommissarissen drong in 2004 sterk aan op forse investeringen op dit gebied.

Er zijn een aantal verklaringen te geven voor deze toegenomen aandacht. Bijvoorbeeld wetenschappelijke en technologische revoluties in het sporenonderzoek, van DNA-profielen tot aan 'google-achtige' zoekmachines om in grote databestanden digitaal onderzoek te doen. Nieuwe technieken vinden steeds meer toepassingsmogelijkheden in de rechtshandhaving. Zo gebruikt de EU anti-fraudeorganisatie satellietwaarneming om de opgave van landbouwopbrengsten van lidstaten te controleren.

Een andere verklaring is de toenemende verspreiding van defensiekennis en ontwikkeling voor civiele doeleinden. Binnen het R&D-instituut van het ministerie van Defensie bestaat een afdeling technologie en veiligheid waar duizend mensen werken. Beschermende kleding, niet-dodelijke wapens, communicatiesystemen tot aan software voor intelligence worden ontwikkeld voor politie- en inlichtingendiensten en de particuliere veiligheidsmarkt.

De wereldwijde strijd tegen het terrorisme heeft na 9/11 ook grote invloed op de verdere technologisering van veiligheid. Het Amerikaanse Homeland Security Department heeft een meerjarenprogramma waarin miljarden dollars beschikbaar zijn voor de ontwikkeling van nieuwe technologieën. Er worden investeringsmaatschappijen opgericht voor security-toepassingen. In de VS wordt gesproken over het ontstaan van een *Security-Industrial Complex*. Er is vraag naar veiligheidstechnologieën en de markt speelt daarop in. Specifiek voor Nederland is de kwaliteitsvraag, omdat het daar enkele malen spectaculair aan gemankeerd heeft. De Schiedammer Parkmoordzaak en de evaluatie daarvan (rapport Posthumus) heeft geleid tot het Versterkingsprogramma Opsporing waarin ook een sterke forensisch-technische component zit. Een probleem bijvoorbeeld is de contaminatie van sporen op zowel de plaats delict als binnen de laboratoria die sporenonderzoek. Contaminatie is het vermengen van verschillende sporen van het plaats delict of zelfs van sporen binnen het laboratorium. BH

Crimelink nr.1 heeft de volgende inhoud:

Verhalen

- Malafide speculatie in vastgoed onderzocht
- De fortificatie van Nederland
- Het omvangrijke helingcircuit
- Roodkapje en de Grote Boze Wolf
- De jacht op de beul van Twente
- De Nederlandse overheid versus internetcasino's
- Maria's mafia
- Surinaamse winti en criminaliteit

Interviews

- Bernard Welten
- Attje Kuiken
- Andrea Donker

Rubrieken e.d.

- Cockpit
- Post
- Een nare ervaring
- Podium
- Internationaal
- Outlaw blues
- Film, tv & dvd
- Thrill
- Survival
- Bling
- Boeken
- Back channels
- Dupe
- Schemer
- Safe
- Let wel!
- Open deuren
- Kort nieuws

Meewerkend aan of anderszins betrokken bij Crimelink zijn momenteel o.a.: Bob Hoogenboom, Hans Moors, Richard Staring, Wouter Stol, Wim Broer, Vincent Mul, Ronald van Steden, Petrus van Duyn, Peter Klerks, Paul Ponsaers, Marcel Pheijfer, Marc Cools, Hans Nelen, Guus Meershoek, Marnix Eysink Smeets, Martin Moerings, Gabry Vanderveen, Martijn Stoffer, Wim van de Pol, Paul Gruter, Jolanda Withuis, Roos van den Munckhof, Nathalie Kester, Fred van Doorn, Wenja van der Meulen, Willem-Jan van der Wolf, Rémy Mettrop, Nienke Denekamp, Martijn de Rijk, Taco Stein, Marije Veerman en Marvin Jacobs.

Arme Joe

Joe. Adam G. werd wél voorheen uit handen gegeven door de Brusselse jeugdrechter. Toen waren de nabestaanden tevreden met de gang van zaken. Vandaag zijn ze dat veel minder.

'Voor ons is het alsof hij geen straf krijgt. Want in een gesloten instelling zitten als je in de gevangenis thuishoort, is als op internaat gaan. Zo zal die jongen nooit begrijpen dat hij iets verkeerd heeft gedaan', zegt de vader van Joe.

De jeugdrechter heeft het over een andere realiteit: 'Mariusz komt nog in aanmerking voor opvoedings- en begeleidingsmaatregelen', zegt ze. 'Hij beseft dat hij niet enkel de verantwoordelijkheid draagt voor de diefstal, maar ook voor de dood van Joe. Ook de aanhoudende mediabelangstelling heeft op hem gedrukt. Hij toont berouw, zoveel is zeker. Daarenboven heeft hij nood aan verdere opvoeding, scholing en psycho-educatief werk.'

Twee rationaliteiten schieten langs elkaar heen. Hoe weeg je in 's hemelsnaam zulke dingen tegen elkaar af? Beide hebben hun rechten, toch?

Het is goed dat er rechters zijn die tegen de maalstroom inzwemmen en naar de toekomst kijken. Dat doet niets af van het feit dat ik me telkens opnieuw afvraag hoe het mogelijk is dat er een moord gepleegd werd in de meest centrale plaats van de Europese hoofdstad (het Centraal Station in Brussel), waar er duizenden mensen voorbij trokken gedurende hun dagelijks verplaatsingsritueel, zonder dat iemand wat merkte.

Zijn we te weinig moedig? Zijn we te weinig op elkaar betrokken om met werkelijke interesse om ons heen te kijken? Schuldig verzuim in plaats van eigenrichting? Hoe is het mogelijk dat bij herhaling een oproep werd gedaan om getuigen te vinden van de moord, gepleegd door zogenaamd Marokkaanse jongeren? Uiteindelijk was het een bewakingscamera van een private bank die leidde naar Poolse jongens. Getuigen lieten het afweten.

Die vormen van collectieve onverantwoordelijkheid bekommeren me.

We leven in het tijdperk van het slachtoffer. In Vlaanderen is men het de 'witte woede' gaan noemen - een sociale beweging die ogenschijnlijk diverse groepen in de samenleving doorsnijdt, wars van ideologie, partijkleur of levensbeschouwing. Het lijkt wel een existentiële noodkreet die voorkomt uit de onbeschrijflijke pijn die uitgaat van kindermisbruik, van onbegrijpelijk geweld, van ouders van verongelukte kinderen. Maar die witte woede blijkt vooral een collectieve reactie achteraf, zelden een individuele alerte actie.

Op de achtergrond hoor ik dat oude, melancholische nummer van Will Tura: 'Arme Joe'. En ik weet dat dé enige goede oplossing niet bestaat. Ik hoop maar dat we niet in een oog-om-oog logica belanden. Kwestie van goed uit onze ogen blijven kijken.

Paul Ponsaers is professor strafrecht & criminologie aan de Universiteit Gent.

CRIME STORIES

